Wendel Avisan

WENDELAS VÄNNER NR 43 MAJ 2010

Sommarteatern

10-års jubilerar

Mia Poppe
Per Ragnar
Berit Carlberg

är några av årets medverkande

Premiär
30 juni

10-ÅRSKAVALKAD
JAG ÄR EN THALIAS KAMELEONT
NYGAMMAL REGI I WENDELAS RESTAURANG
ANNA BRANTING - ENGAGERAD KULTURJOURNALIST
NÄKTERGALARNA
KULTUR BORDE PRISAS I STÄLLET FÖR ATT RATAS

INNEHÅLL

Tio år med sommarteatern.....3
Jag är en Thalias kameleont
av Berit Carlberg.....6
Tillbaka efter "semester" på Berget
av Sven Erik Rönnby.....8
Per Eric har fått sin drömkock
av Sven Erik Rönnby.....10
Blandat.....12
Anna Branting-engagerad kulturjournalist
av Lena Svanberg.....14
Näktergalarna
av Cecilia Sidenbladh.....18
Krönika. Kultur borde prisas i stället för att ratas.
av Ami Lönnroth.....19
Programsida.....20

Jag vill minnas att det var den lilla Vimmerby Tidning som en gång i en ledare uttryckte sin tacksamhet över att Winston Churchill nu äntligen hade studerat tidningen och tagit till sig det som där stod. Det finns nu anledning att travestera denna utmärkta tidning och tacka Stadsbyggnadskontoret för att man lyssnat på Wendelas Vänner och i sitt nya stadsplaneförslag tagit hänsyn till våra krav, nämligen att avstå från att bygga höghus i Vänortsparken och att bygga väg mellan Wendelas Hus och kanalen.

Det betyder att vi kan andas ut ett tag, men kanske inte så länge. Alliansregeringen anvisade nyligen pengar till en breddning av Södertälje kanal och sluss. Det blir för oss intressant att följa planeringen av detta projekt.

Det finns också anledning att glädja sig åt att vi äntligen tycks ha fått ordning på restaurangen i Wendelas Hus. Antoinette Mezher, som kom in som en räddande ängel med sin restaurang 1997 när huset stod klart, lämnade med vårt goda minne över restaurangen för tre år sedan till nya ägare. Det blev ingen bra lösning, för att uttrycka det milt, och nu är Antoinette efter diverse turer tillbaka med nya friska krafter.

Vi hälsar henne och hennes medarbetare varmt välkomna. I Sven Erik Rönnbys intervjuer i detta nummer anar man stora förväntningar. Stora förväntningar har vi också på årets sommarteater med Berit Carlbergs och hennes rutinerade ensemble.

Per Eric Mattsson
ordf. i Wendelas Vänner

WENDELAS VÄNNER

UR STADGARNA
Wendelas Vänner är en ideell, politiskt obunden förening med syfte att rädda och bevara Wendela Hebbes Hus från Snäckviken i Södertälje och att sprida kännedom om författaren och journalisten Wendela Hebbe och operasångerskan Signe Hebbe och deras pionjärgärningar i svenskt kulturliv.

MEDLEMSKAP
Årsbetalande medlem kr 150:-
Familjemedlem, samma adress kr 50:-
Ständig medlem kr 1.800:-

POSTGIRO
985920-8

STYRELSE
Ordförande
Per Eric Mattsson, 08-550 305 84
Vice ordförande
Signe Andersson, 08-550 139 87
Övriga
Karin Bergstedt, 08-55060974
Maud Fischer, 08-55013462
Helena von Hofsten, 550-49346
Annika Huldt, 08-55049177
Nils Linder, 08-55037706
Ami Lönnroth, 08-550 305 84
Anna-Britt Piuva,08-55170860
Eva Rehme, 08-55010140
Karla Sand 08-55044859
Hedersordförande
Inga Lewenhaupt, 08-20 15 07

WENDELAVISAN
Per Eric Mattsson
per.eric@bibliobi.com
Sven Erik Rönnby, 08-55016478
ronnby.s@telia.com

HEMSIDA
http://wendelasvanner.se
E-MAIL
info@wendelasvanner.se

WENDELA HEBBES HUS
Vettersgatan 4
15171 Södertälje

Wendelas Hus Restaurang AB
08-55086675
bankgiro 614-1220
info@wendelashus.se

Butiken och bokcirkeln
Kerstin Holmerin, 0855037072

Tio år med sommarteatern

Tankar på en sommarteater vid Wendelas Hus väcktes redan i slutet av 90-talet. Södertäljeförfattaren Björn Runeborg inspirerade oss med en nyskriven pjäs om Wendela Hebbe och ABF bekostade en utescen. Sedan kom Berit Carlberg, full av energi och ideer. Hon älskade platsen och har återkommit år efter år till allas vår stora förnöjelse. Här följer en rapsodi över åren.

Tove Nilsson som Signe Hebbe pucklar på fästmannen gestaltad av Björn Wahlberg i Provet 2001. Nedan Berit Carlberg som Wendela Hebbe tröstar sin vän biskop Tegnér. Björn Wahlberg hade även den rollen.Foto Jacob Forsell.

2001

Provet

av Björn Runeborg. Regissör: Michael Cocke, producent: Elsie Petrén. Medverkande: Berit Carlberg som Wendela Hebbe, Tove Nilsson som Signe Hebbe och Björn Wahlberg som Pietro Muratori och Esaias Tegnér.

2002

Wendelas mörka lockar

av Cecilia Sidenbladh med Irene Lindh som Wendela Hebbe och Måns Westfelt som Love Almqvist.

Irene Lindh och Måns Westfelt som Aftonbladskollegerna Wendela Hebbe och Love Almqvist i Wendelas mörka lockar.

2002

Vita Hästen

av Blumenthal och Kadelburg med musik av Ralph Benatsky. Regi och produktion Berit Carlberg med Hans Wiborg, Mette Adolfsson, Sture Johansson, Sören Björkman, Peter Tiverman, Janica Amante, Eva, Isabel och Camilla Tinred samt Niclas Strand.

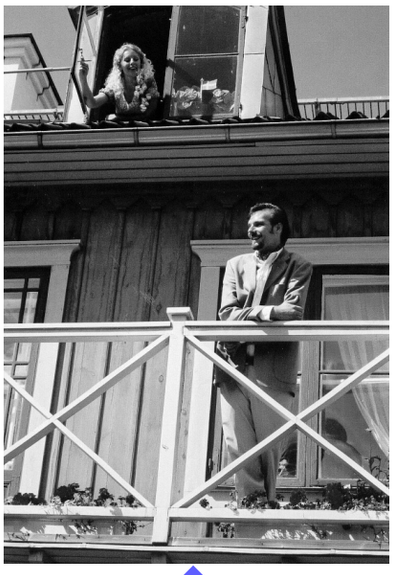

Till vänster Mette Adolfsson och Niclas Strand i Provet. Foto Per Hessman. I alla föreställningar genom åren har man varit angelägen om att utnyttja husets alla möjligheter, till och med vindsfönstret.

2003

Min syster och jag

med musik av Benatsky i regi och bearbetning av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Mia Poppe, Niclas Strand och Victor Friberg.

2004

Två man om en änka

av Kessler och Stobitzer i regi och bearbetning av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Mia Poppe, Niclas Strand, Inger Nilsson, Ted Åström och Johan Jansson.

2005

Mister Ernest

av Oscar Wilde

i regi och bearbetning av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Mia Poppe, Niclas Strand, Johan Jansson, Lena Granath och Helena Fernell.

Inger Nilsson tog oss med storm 2004 och kom igen 2006. Nedan Mia Poppe och Niclas Strand från 2004. båda trogna medverkande hos oss. I år blir det femte gången för Mia och sjätte för Niclas . Foto på denna sida av Peter Herneheim.

Helena Fernell och Kent Malte Malmström i Mister Ernest. Kent Malte gjorde förra året sin sjätte sommar i Södertälje. Varje föreställning förgylldes av en egen författad visa med Södertäljeanknytning. Helena återkommer i sommar för tredje gången.

Debutföreställningen Provet 2001 fick många överlag goda recensioner. Här är några stick:

Patrik Uhlman i Eskilstunakuriren: *Wendelas Vänner har skapat en oas mitt i Södertälje som öppnar dörren för flera nya vänner. Och Södertälje har sällat sig till den somriga marknad av teaterinslag, som slår upp som välkomna blommor ur den svenska myllan.*

Lars Ring i SvD: *Berit Carlberg fångar hennes vända fint och nyanserat. Wendela Hebbes Hus ligger som en påstridig fråga omgivet av Södertäljes moderna city: ett gult utropstecken som genom denna lilla pjäs blir något mer än bara charmig minnesgärd.*

2006

Räddaren i nöden

av Arnold och Bach i regi och bearbetning av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Mia Poppe, Niclas Strand, Inger Nilsson, Johan Jansson, Anna Bromee, Åke Hellberg och Fredrik Hedin

2007

Kvinnans list

av Arnold och Bach i regi och bearbetning av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Åke Hellberg, Johan Jansson, Anna Bromee, Robert Gherman och Helena Fernell.

Johan Jansson som populär Zoltan i Kvinnans list 2007.

2008

Midsommarafton vid Snäckviken

av Cecilia Sidenbladh. Regi: Eva Gröndahl scenografi och kostym Lisbeth Wahlström. Medverkande: Berit Carlberg, Anna Wallander, Malin Güettler, Caroline Gentele och Ninja Strååt.

Caroline Gentele som Signe Hebbe på väg att hoppa ut genom fönstret i Midsommarafton vid Snäckviken.

2009

Kvartetten

av Ronald Harwood i översättning av Bodil Malmsten och regi av Berit Carlberg med Kent Malte Malmström, Lottie Ejebrant och Åke Hellberg.

Åke Hellberg, Lottie Ejebrant, Berit Carlberg och Kent Malte Malmström i Kvartettens avslutande sånguppvisning.

Till höger Anna Wallander som Fanny tillsammans med Henrik Hjortdahl från Köpenhamn, ättling till den riktiga Fanny.

I alla Berit Carlbergs uppsättningar har Oswald Löpare svarat för musikarrangemangen.

Jag är en Thalias kameleont

AV BERIT CARLBERG

Ja, tio år går fort. Och det är just tio år sedan som jag äntrade den lilla scenen framför Hebbevillan med stora förväntningar. Utomhusteater var jag van vid efter 17 år med Nils Poppe på Fredriksdalsteatern i Helsingborg och tre år i Hågelbyparken i Tumba. I ur och skur hade jag alltså stått i 20 somrar och gestaltat de mest skilda kvinnoroller: Prinsessan Saint La Biche, Josepha, Gloria Swanson, Greta Garbo, Mimmi från Möllevången, Lady Bracknel med flera.

Den första sommaren vid Hebbevillan gick jag under huden på Wendela Hebbe. Ett kvinnoöde jag visste väldigt lite om, det måste jag erkänna. Hennes dotter operasångerskan Signe Hebbe kände jag ju till. Wendelas livsöde fängslade mig och jag läste Brita Hebbes informativa och intressanta bok och fantiserade om Wendela. Underlaget var Björn Runeborgs pjäs *Provet* denna första sommar. Jag var anställd och kunde helt koncentrera mig på min rollgestaltning. Tankarna föddes denna sommar att gå vidare med utomhusteater här vid det vackra slussområdet i Södertälje. Vad passade bättre än operetten *Vita hästen.* Miljön var som klippt och skuren och Hebbevillan omvandlades lätt till Värdshuset vid Wolfgangsee. Vi var nio personer på scenen och jag var producent, regissör och kvinnlig huvudrollsinnehavare. Så har det sedan fortsatt med härligt stöd av Wendelas Vänner, ABF och Södertälje kommun. Det har rullat på med operetter, lustspel och farser och även lite mer substantiella pjäser som *Mr Ernest* av Oscar Wilde och sommaren 2009 *Kvartetten* av Ronald Harwood. Växelbruk med andra ord. Sommaren 2008 fick jag åter en välbehövlig paus från allt ansvar och hade ”bara” rollen att tänka på. Alltså jag var anställd och kreerade Wendela en andra gång nu i Cecilia Sidenbladhs pjäs *Midsommarafton vid Snäckviken*. Här konfronterades jag som Wendela verkligen med mina döttrar. Stor dramatik men också mycket skönsång från Caroline Gentele som var Signe Hebbe.

Hela mitt liv har jag kastat mig mellan olika genrer. Fars, komedi, modern opera, revy, dramatik, operett och musikal. EnThalias kameleont. Man gör nog ingen större karriär om man hattar så och plottrar bort sig, så har många sagt till mig. Men tro mig, jag har haft roligt och jag är vid uppnådd pensionsålder fortfarande nyfiken!

I sommar satsar jag på ett säkert kort: *Hurra ein Junge* heter pjäsen i original av herrar Arnold och Bach, två tyska skådespelare som skrev det ena lustspelet efter det andra, mest känt blev deras lyckokast *Spanska flugan*. Men jag lovar att sommarens *Pappas pojk* som den heter i min bearbetning är ännu roligare och effektivare. Och jag är stolt och glad att kunna presentera en lysande ensemble.

Per Ragnar kommer till oss och berikar vårt lustspel med sitt utmejslade och knivskarpa rollskapande. Och **Lasse Pettersson**, denne veteran från Proteatern, Stadsteatern i Stockholm, Västeråsensemblen m.m. Vi såg Lasse i den storsäljande filmen ”Så som i himmelen” . Jag jobbade ihop med Lasse i Västerås i *En skojares dagbok* 1971. Nu är det alltså dags igen. **Lars Fager** föll jag för då han spelade den unge pojken i *Sweeney Todd* på Oscars. Vad månde bliva tänkte jag, då jag såg denna laddade, febriga rollgestaltning. Annars debuterade Lars några år tidigare i *Sound of Music* på Folkan i Stockholm och har sedan spelat på många av Stockholms privatteatrar och även på Värmlandsoperan. Han axlar i sommar Nils Poppes gamla paradroll.1975 gjorde Nisse ”Salongshumoristen” i pjäsen som då hette *Fars lille såg.*

Sist men inte minst har jag glädjen att presentera **Maria Plahn**, en tjej med komiska förtecken. Henne fick jag ögonen på första gången i Haningerevyn, där hennes insatser uppmärksammades av Bosse Parnevik vars stipendium hon fått. Maria har spelat teater bl a i USA. Sedan är det bara gamla bekanta nämligen **Mia Poppe, Niclas Strand** och **Helena Fernell** – personligheter som glatt publiken i Södertälje under många år. Pianolegenden **Oswald Löpare** sköter även i sommar den förinspelade musiken.

Och kära publik, tror inte ni som jag, att efter denna stränga vinter måste det bli en givmild sommar med härliga kvällar vid kanalen, glada skratt, applåder, sång och musik.

”Lage Wrängman heter min figur”

Härliga tider strålande tider. I sommar blir det fars med Nils Poppes legendariska primadonna Berit Carlberg. Vi spelar vid Hendela Webbehuset i Södertälje i juli och halva augusti. Lage Wrängman heter min figur, en advokat. Detta kan man läsa i Per Ragnars egen blogg www.perragnar.se. Per är, som de flesta vet, en mångsidig man. Hans senaste bok - en tankebok om döden - har Sveriges begravningsbyråer, vilket man också kan läsa i bloggen, just tagit till sig och delar ut till alla sina kunder.

Per Ragnars näst senaste bok *Hitler Hans folk* är ett mycket spännande försök att komma nazismen inpå livet. Hur kunde det bli som det blev. Redan 1992 gestaltade han Adolf Hitler på teaterscenen i Hitlers bordssamtal. Ett brev från en f d nazist blev upptakten till boken som kom ut 2006. Läs den, den finns på biblioteket.

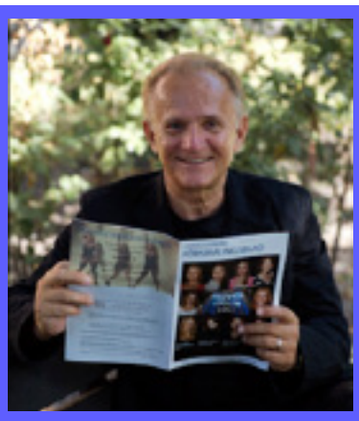

Jag har rätt att kalla mej skådespelare, författare, föreläsare, TV-producent, programledare, regissör, scenskolelärare och journalist/kolumnist.
Men främst är jag nyfiken.
För varje dag som går begriper jag allt mindre.
Det känns väldigt skönt, just nu...
Text och bild ur bloggen

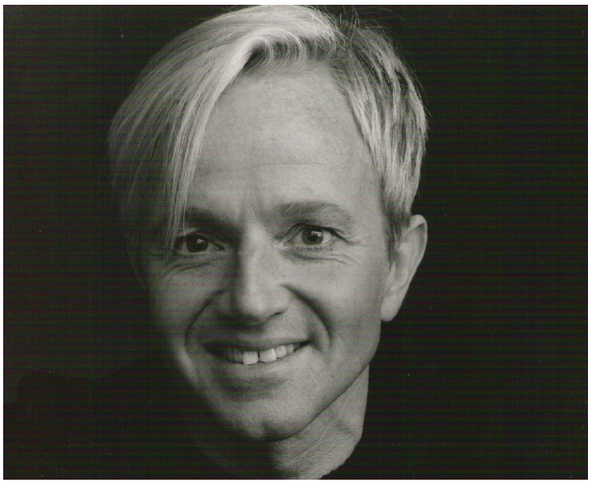

Så här ser de övriga nykomlingarna för i år ut. Lasse Petterson (ovan), Lars Fager och Maria Plahn (till höger). Till Berits presentation av dem i artikeln härintill kan nämnas att Lasse Petterson nyligen passerat en jämn födelsedag vilket föranledde Jan Falk i DN att skriva en runa. Där berättar jubilaren att han debuterade redan 1958 på Tantolundens friluftsscen och fick äran att uppträda tillsammans med Julia Caesar ”Tantolundens drottning”:
”*Den låga lönen kompenserades dock med råge genom de otaliga historier som Julia Caesar drog ur sitt teaterliv för Lasse och de andra. ´Tänk om man haft en bandspelare, det var ju berättelser från 20-talet och ännu tidigare..... Ja, det är märkligt när man tänker efter. Jag är faktiskt äldre än vad hon var 1958, men jag känner mig ju inte så gammal. Ändå var det alltså mer än 50 år sedan.´*”

Välkommen till Södertälje i sommar alla gamla och nya skådespelare.

Tillbaka efter ”semester” på Berget

AV SVEN ERIK RÖNNBY

När Wendelas Hus invigdes i maj 1998 var Antoinette Mezher redan igång med sin restaurangverksamhet i huset. Våra ursprungliga planer på ett enklare sommarkafé hade fått ge vika för den ekonomiska verkligheten. Det krävdes ordentliga inkomster för att driva det gamla huset och för att betala de räntor och amorteringar som föreningen dragit på sig. Antoinette kom som en räddande ängel, bekostade alla restauranginventarier och satte genast igång en fullskalig restaurangverksamhet. Efter åtta år behövde hon vila sig, men är nu tillbaka med stor entusiasm. Vi bad Sven Erik Rönnby göra en intervju inför nystarten inte bara med Antoinette utan också med vår nye köksmästare (sid. 10).

Strömming och kardemummabullar blir viktiga inslag i läckerheterna som serveras i Wendelas hus från april 2010. Så blir det när Antoinette Mezher efter några års bortovaro återkommer som ansvarig värdinna.

- Det känns mest som jag haft semester härifrån, säger Antoinette och ser sig omkring, när vi pratas vid några dagar före nypremiären. Miljön i lokalerna har fått en översyn. Nystrukna blåvitrutiga dukar och dynor finns på bord och stolar. Golven är slipade så granträdringen framträder igen, salladskylen är ny. Bland annat.

- Jag kommer att satsa på kulturen, fortsätter Antoinette, Wendela Hebbes hus är ju först och främst ett museihus för kvinnokultur. Husets särart ska framgå på olika sätt. Satsningen gäller förstås också den svenska matkulturen, därav tankarna på sotare, och inlagd strömming på knäckebröd. Sådana rätter som man får leta efter på andra ställen i Södertälje.

Kardemummabullar är såvitt en fåkunnig skribent vet antagligen också en nordisk specialitet. Men intresset för dessa bullar hör istället ihop med att Wendelas hus kommer att satsa mer även på kaférörelse i fortsättningen. Antoinette tillhör inte de människor som kan härda ut sysslolösa. Alltså har hon och yngre systern Amal arbetat helhjärtat på bagarstugan uppe på Torekällberget under ”semestern” de senaste åren. Amal gillar att experimentera fram nya roliga smaker på sina bakverk. Utan all tvekan är kardemummabullarna den största succén. Få människor går ifrån ett kaffebord utan att prisa dessa trumfess.

Antoinette Mezher framför bokhyllan i museibutiken.

Så i fortsättningen blir det ett intimt samarbete mellan Amal på berget och Antoinette vid kanalen när det gäller både bullar och annat kaffebröd. Samt givetvis även södertäljekringlor.

Antoinette Mezher växte upp i vin- och poesistaden Zahle. Inte konstigt då att en av hennes mer okända färdigheter är att själv skriva dikter. Massor av dikter. Zahle ligger vid den världsbekanta Bekaadalen i Libanons inland. Libanon kallades förr, som många äldre minns, för mellanösterns Schweiz. Det var innan inbördeskriget spred sig i det dittills fridfulla området. Det var ett välmående land där människor av olika härstamningar och konfessioner levde i respekt för varandra.

Snötäckta berg kransar den bördiga och mycket soliga Bekaadalen, och höjden över havet gör att även vintrarna kan vara stränga. Det lyser i Antoinettes ögon när hon berättar om hur familjens hus låg som i en trappa i en sluttning i stadens mitt. Grannhusets tak blev hennes tryggaste lekplats. Språket hon pratade som ung var arabiska, med libanesisk dialekt. Åtta syskon var de, varav sex fortfarande lever.

Det fanns också massor av andra släktingar att leka med i omgivningen. Speciella minnen finns från floden som rann mitt igenom stan, eller när barnen besökte de framvällande källorna längre upp i bergen. Där kunde hon klappa lammen ute på ängarna. Även om den blivande fru Mezher arbetade som sekreterare på ett advokatkontor ett tag, hade nog en hemmafruroll i Beirut varit som gjuten för henne i framtiden. Mezhers bodde med härlig utsikt över Medelhavet och hamnen. Men så i mitten av 1970-talet dök tankarna på Europa och Sverige upp för Antoinette och hennes man George.

Antoinette är maronitiskt kristen. Maroniterna kom till redan omkring år 400 efter Jesu födelse, och är den äldsta av de österländska kyrkorna. Den lyder under en egen patriark. Till skillnad mot de ortodoxa kyrkorna, varav flera stycken finns i Södertälje, kom det aldrig till en brytning med påvekyrkan i Rom. Maroniterna är alltså unionerade med den romersk-katolska kyrkan. Församlingarna var i perioder under många århundraden undanträngda högt uppe i de libanesiska bergen. Mezhers har gott om släktingar kvar i Bekaadalen. Men Antoinette har inte varit där på mycket länge, och längtar inte dit heller i någon högre grad. Däremot är Rom ett drömresemål.

Ramuna Isikli, bördig från Litauen, är en av flickorna i serveringen. Här är hon fotograferad i husets stora rum med nyslipade golv, nymålade väggar och lagat tak. I bakgrunden Mollie Faustmans originalillustrationer till Wendela Hebbes sagobok I skogen och till höger om fönstret A.J. Salmsons litografi av Wendela Hebbe 39 år gammal 1847.

1975 anlände paret Mezher till Sverige, medförande en elvamånaders baby, Elias. Fick så småningom en son till, Simon. Antoinette utbildade sig till förskollärare, blev därefter hemspråkslärare, och övergick slutligen till restaurangbranschen genom att starta en salladsbar. I slutet av 1990-talet kom hon första gången till Wendelas hus. Men lämnade huset igen 2006, utbränd, med krånglande rygg och knä. Operation blev nödvändig.

Jag jobbade i snitt 15 timmar om dygnet och hade inget annat än restaurangen framför ögonen, till och med när jag skulle sova, ryser Antoinette idag. Den situationen ska jag inte sätta mig i en gång till, säger blombackafrun. Nu ska jag se till att jag har tillräckligt med folk som jobbar åt mig istället, säger hon. Och kastar ett öga ut genom fönstret – kanske kan man göra uteserveringen lite hemtrevligare genom att ordna avskärmningar med växter?

Prisvärda köttbullar, strömming och hemgjorda bakverk från Berget i all ära – men vad gillar matmamman Antoinette själv att äta och dricka? Jo, grillad kyckling med råstekt potatis, crème fraiche med vitlök, och ett glas libanesiskt rödvin. Det är den stora favoriten. Kanske blir det en stående rätt på nya fräscha Wendelas restaurang?

Per Eric har fått sin drömkock

AV SVEN ERIK RÖNNBY

I Sveriges krogtätaste men något enahanda matstad skall man äntligen kunna spana in en ombonad lokal med en miljö där gäster kan sitta och prata i lugn och ro med varandra, där de slipper utbrott av häftig musik, och samtidigt serveras mat av hög lokal standard av omtänksam personal. Så menar Per Eriksson Broms, ny verksamhetsansvarig kökschef i Wendelas hus från i april 2010. En Toast Skagen ska vara en Toast Skagen, med riktig löjrom och färsk dill, en kalvfilet Oscar ska vara en äkta vara, och ingen uppblåst billighetsvariant.

I många år har Per Eric Mattsson, kulturprisbelönad ordförande och starkaste kraften i den litterära föreningen Wendelas Vänner, drömt om att restaurangen i Wendela Hebbes hus ska servera mat som så att säga går ihop med husets idé i övrigt. I princip gärna lite Tore Wretmankör, uppblandat med en gnutta gammelsvensk Kajsa Warganda, och utan att ge efter en sekund på kvalitet och service. Det verkar som om Per Eric med Pelle Broms, som hans mailadress är, har fått sin dröm uppfylld. Men ändå är det inte det som främst imponerat på herr ordföranden:

När Antoinette Mezher skulle anställa Per och jag fick träffa honom före dess visade han sig redan första gången ha mer ingående kunskaper om både huset och dess forna innevånare än vad nästan alla andra människor har. En beläst och språkkunnig 48-åring som är specialist bland annat på 1800-talshistoria. Waow, här är ett jättefynd!

Nu är det inte bara i köksregioner samt i litteratur av Fogelström och Voltaire som Per Eriksson, född i Solna och gift Broms, är en framstående man. I yngre dar tog dåvarande fotolärjungen på elitnivå i skidor hem DM-plaketter och skolmästerskap i utförsåkning. Det finns inte en backe i norra landsändan som han inte prövat. Lite senare i livet var han nere på scratch i golf, alltså även där närmast i elitklass. För närvarande är handikappet 2,8, något medelgolfaren bara kan drömma om. Per och hans familj, industridesignern Elisabet och 4-åriga dottern Pella (så hette även Wendelas syster, passande namn i Hebbesammanhang!), har bosatt sig i ett hus i Järna 100 meter från Kallfors golfbana.

När dottern lämnats på dagis, och innan plikterna kallar vid spisen på Wendelas hus, hinner Per nog på förmiddagarna med ett par hål på banan. Så måste det vara uträknat!

Apropå hustru Elisabet, så får väl Wendelas Vänner och Rotaryklubbarna i stan slåss om att be henne komma och hålla föredrag om hur man jobbar med designade produkter som BabyBjörn och ASSAs nya nyckelgeneration. En bransch där Sverige vill vara världsledande.

Per har varit bosatt i Södertälje en gång förut, 1981 till 1983. Då var han fotoassistent i Stockholm hos Anders Hanser, ABBAs hovfotograf. - På 1980-talet var det lätt att få jobb inom restaurangbranschen och lönenivån låg också bra till. Förklarar Per när man sedan frågar honom

Pelle Broms med kedjan som är insignierna för Chaîne de Rôtisseurs med stekvändarordens vapen.

hur man tänker när man går från att vara fotokopist och skidlärare till att bli köksmästare. I det yrket har han sedan dess förkovrat sig i åtskilliga intressanta kök, i Danmark, Norge och i Sverige. Här hemmavid gäller det kända ställen som Prinsen, Reisen, Hilton,Victoria och Stallmästaregården. Tittar man på Internet så finns även Gimo herrgård och senast Storhogna högfjällshotell i jämtländska Vemdalen på meritlistan.

Det var under tiden på Storhogna som Per Eriksson Broms för drygt ett år sedan värvades att förstärka redaktionen på radioprogrammet Meny i P1. Där lärde han hela svenska folket hur man ska laga älgentrecote med rostade rotfrukter och rödvinssås med smak av svarta vinbär. Samt efteråt valnötspannacotta.

Förebilder för sin gärning har han funnit i Tore Wretman (kom ihåg Per Eric Mattssons önskedröm) och framförallt på senare tider i Mattias Dahlgrens matlagning på dennes restaurang i Grand hotell i Stockholm. Vid olika avdelningar på Grand som exempelvis Vinterträdgården har Per tjänstgjort som souschef. Nej, inte *såschef* påpekar Per indignerat, utan souschef, alltså ansvarig för en del av denna meriterande arbetsplats. Där stora världen ibland tittar in.

Frågar man honom om vad det är för elegant kedja han bär på bilder i annonser och broschyrer så är det insignierna för Chaîne des Rôtisseurs, en sammanslutning med både proffs och amatörer som hyllar gourmetmatlagning. I kedjan ingår stekvändarordens vapen med anor ända från 1248.

Frågar man honom vidare om bra kokböcker att studera hemmavid så tipsar han om Tore Wretmans (nu igen!) ”Mat och Minnen”, eller kocklandslagets bok häromåret ”Den underbara matresan”.

Den gamla klassiska undringen till en köksmästare ”Hördu, hur är det, vem lagar egentligen maten hemma i din familj?” besvaras med att Per står för hundra procent av kokkonsterna. Helt och hållet, jajamän. I gengäld slipper han meka med bilen, eller rensa handfatsavloppet när det skulle behövas. Ett arbetsbyte en feminist som Wendela skulle ha gillat.

Hur förhållandet till ”arge kocken” Gordon Ramsay och hans framtoning är förklaras slutligen med att Per Eriksson Broms nog tycker att den mäktige Marco Pierre White med egna TV-program och böcker i England är en mycket intressantare företeelse. Förre trestjärnige Michelinkocken White och Ramsay är inte särskilt goda vänner, och talar inte med varandra sedan länge. Resten av historien om White finner ni på nätet. Eller så kanske Per slår sig ner hos er och berättar mer, vem vet, om ni kommer inom.

Lunchserveringen är öppen 11-15 måndag - lördag men redan från kl 9 kan man få kaffe och färskt bröd. Övriga tider är restaurangen tillgänglig för grupper av olika slag - bröllop, födelsedagar, begravningar, litterära sällskap, pensionärsföreningar etc. Önskas visning i samband med gruppbokning ställer föreningens guider gärna upp på detta. Det kostar 30 kronor per person. Då får man sig till livs hela den spännande person- och kulturhistorien kring huset.

Restaurangen har 55 sittplatser inomhus varav ca 35 i stora rummet. I trädgården finns ca 120 sittplatser varav ca 50 under uppvärmt utetak.

Bokning och information på telefon 08-55086675 eller
info@wendelashus.se.

Som medlem i
Wendelas Vänner får du

10% rabatt

på notan i restaurangen dock ej
under rusningstid på lunchen
av administrativa skäl.
Även familjemedlem får rabatt.

Skriv ditt namn och klipp ut kupongen. Visa upp den i kassan så får du 10% rabatt på notan. Ev. familjemedlem skriver namnet på baksidan. Gäller ej under rusningstid 11-13.

/medlem i Wendelas Vänner/

BLANDAT

WENDELAS VÄG

För ett tag sedan fick vi ett kort från gamle folkpartisten Karl Erik Strömberg i Tumba. Han skrev så här: ”Skårdal har varit ett omstritt ärende i Botkyrka. Därför har jag följt det noga. En ny säckgata får ett namn som jag tror intresserar Dig. Översänder handlingen.” Av handlingen framgår att en ny väg i trakten av Hågelby skall döpas till Wendelas väg efter Wendela Hebbe som tillbringade flera somrar i Hågelby på 1840-talet. Wendela Hebbe har, som vi tidigare berättat, gett namn åt gator i Hägersten, Jönköping och Södertälje men någon väg med enbart förnamnet finns inte.

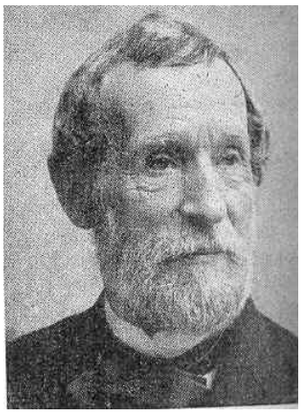

Wendela Hebbes nära vän läkaren och skalden Herman Sätherberg föddes i Tumba där fadern var chef för Pappersbruket. Han har som bekant blivit odödlig genom vår- och studentsångerna Glad såsom fågeln och Vintern ra... Trots detta har han ännu inte fått någon gata uppkallad efter sig varken i Tumba eller någon annanstans. Om Herman och Wendela kan man läsa i nummer 25 av WendelAvisan. Dessa avsnitt har vi nu lagt upp som pdf-fil på vår hemsida till glädje kanske för Samhällsbyggnadskontoret i Botkyrka, som enligt handlingarna fått i uppdrag att på skylt berätta om Wendela Hebbe och Tumba.

TINGSTEN GILLADE FANTASTERNA

En av våra observanta medlemmar, Peder Edström från Enhörna, har uppmärksammat oss på att Herbert Tingsten i boken *När skymningen faller på* från 1970 prisar Hans Egede Schacks danska klassiker *Fantasterna*, som vi i samband med nyutgivningen i år skrev mycket om i förra numret av Avisan. Tingsten diskuterar begreppet att vara sig själv och att känna sig själv och utgår från en ”elegant” idéhistorisk uppsats av professor Gunnar Tideström.

Ingen kan som Schack beskriva den form av tokeri, menar Tideström och Tingsten, som innebär att *”man skall utnyttja sina anlag till det yttersta, spela alla roller, vara på en gång eller efter vartannat vällusting och eremit, sorglös lätting och grubblande lärd.”* Det finns nog anledning att återkomma till Tideströms uppsats när vi grävt fram den. Schack var som bekant gift med Wendela Hebbes äldsta dotter Fanny och han hämtade mycket inspiration till sin roman från Aftonbladskretsen på 1840-talet med Love Almqvist, Lars Hierta och Wendela Hebbe.

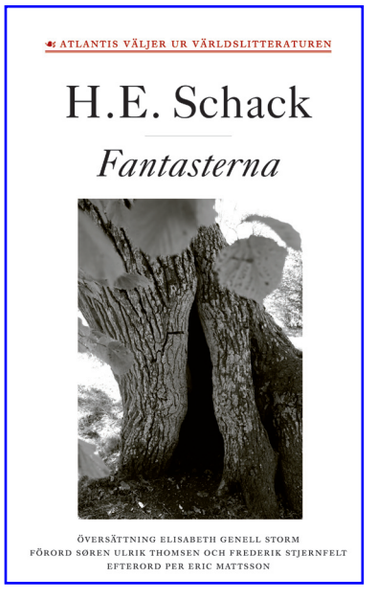

Gunnar Tideström och Herbert Tingsten (bilden) uppskattade Fantasterna. Köp den nya svenska utgåvan med ett omfattande för- och efterord genom Wendelas Vänner. 200 kronor till pg 985920-8. Vi bjuder på portot.

Vill du bli familjemedlem betala in 75:- till plusgiro 985920-8. Tala om på avin vem du är familjemedlem till. Du får då samma rabatterbjudande som ordinarie medlem.

/familjemedlem i Wendelas Vänner/

NY STYRELSELEDAMOT I WENDELAS VÄNNER

Årsmötet den 20 april med ett trettiotal av Wendelas Vänners 521 medlemmar förflöt i lugnets tecken. Styrelse, revisorer och valberedning omvaldes. Resultat- och balansräkning fastställdes innebärande att årets underskott på kr 47.723:- överfördes i ny räkning. Det redovisade egna kapitalet uppgick därefter till 342.095:- av en balansomslutning på 591.584:-. I denna ingår också diverse egna fonder på 89.915:-. Underskottet beror helt på jubileumsfirandet 2008, som nu resultat- och balansmässigt är avklarat.

Ny i styrelsen, som alltså utökades med en person, blev Karla Sand från Enhörna. Styrelseledamöterna listas på sidan 2. Efter årsmötet underhöll elever från Wendela Hebbegymnasiet under ledning av läraren Bengt Gustafsson.

Ny sekreterare i styrelsen blev Karla Sand från Enhörna. Karla är född i dåvarande DDR. Familjen flydde till Västtyskland 1955 och hon kom till Sverige 1967 och till Södertälje 1973. Hennes arbetsplats är Enhörna församling och hon är aktiv miljöpartist. Man kan läsa mer om henne på vår hemsida och hennes egen blogg www.mormorstankar.blogspot.com.

Efter årsmötet underhöll elever från Wendela Hebbegymnasiet årsmötesdeltagarna. Till vänster ses Emma Jonsson, som sjöng Almqvist för oss i stora salen. I Signes rum i museet sjöng från vänster Evelina Landh, Sara Lund Menke, Emelie Frykberg, Sara Videfors och Rasmus Gustafsson ackompanjerade av sin lärare Bengt Gustafsson.

KURIOSAGÅVA TILL WENDELAS VÄNNER

Detta vackra och behändiga reseur 8x6x4 cm i storlek har Wendelas Vänner fått som gåva av Elisabet och Pär-Arne Jigenius från Göteborg. De har i sin tur köpt den i en antikvitetshandel för flera år sedan. Namnet på baksidan - Emil Hebbe - är förstås den direkta anledningen till gåvan. Redaktionens forskningar har givit vid handen att den trolige ägaren till reseuret har varit Otto Emil Hebbe född den 6 maj 1860. Han var handelsresande och bosatt i Stockholm. Wendelas Vänner tackar för gåvan, som kan beskådas i vårt museum.

Emil var barnbarnsbarn till Christian Hebbe och Maria Palm. Det var också Wendela och Clemens Hebbes döttrar. Christian var delägare i det Hebbeska handelshuset och tillhörde skeppsbroadeln. Maria var dotter till den legendariske generalkonsuln i Konstantinopel Asmund Palm. Den kände rokokomålaren Gustaf Lundberg målade båda omkring 1775. Tavlorna bjöds ut av Bukowskis häromåret för 150 - 175.000 kronor. Det vore också en gåva att få till vårt museum.

Anna Branting

ENGAGERAD KULTURJOURNALIST

AV LENA SVANBERG

Kulturengagerade medborgare i Södertälje har i vår protesterat kraftigt mot lokaltidningen LT för att man vill strypa kultursidorna. Recensioner har inget läsvärde och skall bort. Krönikörer med kulturprofil har avskedats. Protesterna har givit genljud även nationellt i bl a medieprogrammet Publicerat och i Journalisten. Båda instämmer i protesten. Tidningens förra, erkänt duktiga, kulturredaktörer Christer Duke och Alice Sundman har gått i spetsen för kritiken i välformulerade inlägg.

Anna Branting (1855-1950) och Lena Svanberg (1935-2009) var två färgstarka kulturredaktörer som båda höjde sina tidningars upplagor och vidgade läsarnas vyer. De var goda exempel på den slags journalistik vi vill se även i lokaltidningar. Lena Svanberg arbetade främst i Bonniersfären - i Veckojournalen, Industria och i Veckans Affärer. Som författare blev hon mest känd för sin biografi om Anna Branting, som kom 1987. För ett par år sedan lovade hon att samla sina intryck om Anna Branting som teaterrecensent i en artikel för WendelAvisan. ”Nu kommer den. Gör med den vad ni vill” var hennes glada telefonbudskap bara några veckor innan hon dog. Det är lämpligt, tycker vi i Avisaredaktionen, att just nu lyfta fram den.

”I Anna Branting fick Stockholms teatrar från 1885 en kvick och skarpsynt granskare för många decennier framåt. Efter några år i Tiden och Social-Demokraten med Annas man Hjalmar Branting som chefredaktör skriver hon från 1892 i Stockholms-Tidningen. Både som kritiker och krönikör visar hon en klarsyn och en avsky för det konservativa och konventionella. Redan i sin tredje recension klämmer hon till Dramaten som spelar Frans Hedbergs *Inackorderingar*: ”Nu för tiden låter man bli att bespotta olyckliga existenser, hr Hedberg. ... . Teaterdirektionen har av svenska folket lumpna 75.000 kronor att använda till vår nationella bildningsanstalt. ... Medan man spelar hr Hedberg har ett arbete av fru Edgren nyligen blivit refuserat, det var ju också socialistiskt, farligt för den allmänna säkerheten.”

Om *Gubbar* på Nya teatern tycker hon så här: ”En slamsig fars om att unga damer icke böra giftasig med gamla rouéer, ty då få de bo på landet och gå och lägga sig klockan nio.” *Så tuktas en argbigga* finner hon ”ofantligt gammaldags. I själva kvinnofrågan hade själva Shakespeare inte tänkt sig in.”

En lördag i maj hånar hon i ett kåseri Svenska Akademiens tämligen nyvalde ständige sekreterare Carl David af Wirsén för verser han läst upp till prins Oscar vid en frimurarmiddag: ”Wirsén dör av upphetsning inför kungens porträtt, hans kropp sänks i havets djup som en ringa, men välment gest av välvilja mot de stackars utsvultna hajarna. Själen är hos Gud. Men det otäcka är att han spökar.”

Efter att ha tagit ställning för en kvinnlig dramatiker och för socialismen och mot gubbiga farser och självaste Shakespeare, varnar Anna Branting i ett öppet brev i Tiden i juli 1885 unga skådespelerskor för att bli alltför behagsjuka: ”Mina vänner! - detta brev är icke skrivet för att säga er artigheter. Ni är offer för smickrets gift; eftersom tidningsskrivarna är män, vilka i er framför allt se kvinnan och icke medlet, som skall tolka författarnas mening.

Kritiken och en viss del av publiken utövar ett skadligt inflytande på er - männen känner sig både som konstvänner och som don Juan - varför då arbeta på att bli bättre? Er kärntrupp är mycket konservativa herrar, som icke följa med sin tid, och inbilla sig att aktriser nu som för femtio år sedan ha dåligt anseende. Det är inte herrar komediförfattares fel med deras två hjältinnetyper:

1. sfinxen, den gifta kvinnan på trettio
2. ingenyen, den nyss utsläppta klosterpensionären på aderton

Anna Branting (1855-1950) var född i Stockhom. Hon var i många år fruktad teaterrecensent i Social-Demokraten och Stockholms-Tidningen oftast under pseudonymen René. Hon skrev flera romaner och 1945 biografin Min långa resa : boken om Hjalmar och mig,

Bägge finns bara i författarnas fantasi - jag har aldrig träffat dem i verkligheten.

Tvinga författarna att skriva roller ur verkligheten för er. Då kvinnor komma ut i världen blir deras individualitet oftast nog förstörd genom de missförhållanden som ännu råda i samhället. Rivalskapet om männen och den därmed förenade förställningskonsten samt modegalenskapen ställa de flesta familjeflickor på ungefär samma nivå. Men innan flickor börjar tävla om män, dvs innan kvinnan hos dem vaknat, äga de skiljaktighet i skaplynnet lika så mycket som ynglingar.

Anna vet att det finns hopp, en ny tid ska ge kvinnorna samma chans som männen:
”En gång då samhällslivet blir bättre ordnat och kvinnor få manlig utbildning, skola de också bli personligheter lika så allmänt som männen nu är det. Bryt med hävden. Studera livet, se och lär! Och bli naturligare. Kritisera det teatrala: En sådan obetydlighet som orden Jag går ut i trädgården och hämtar lite frisk luft sägs av de allra flesta unga skådespelerskor med en viktighet, som om de ämnade begå självmord i trädgården.”

Samma år, 1908, som Kungliga Dramatiska Teaterns nya hus vid Nybroplan står färdigt och August Strindberg fått igång sin alldeles egna teater, Intima Teatern vid Norra Bantorget, blir Anna Branting redaktör för Skådebanan, en ny teatertidskrift med dansken Paul Heckscher som finansiär och förläggare. Ett första provnummer kommer till julen 1907.

Den 18 februari 1908 invigdes nya Dramatens vid Nybroplan. Anna och Hjalmar är förstås där och en förtjust Anna ägnar en stor artikel i Skådebanan åt kalaset: ”Ännu är alltsammans kvar i sinnet under formen af en dröm, så mycket mer som mina vägar icke äro vana att leda till den nu åt konsten helgade platsen, som bär det borgarsläta namnet Nybroplan.” En lustigt aktuell reflektion när det i dessa yttersta dagar föreslagits att Nybroplan borde byta namn till Ingmar Bergmans plan.

Anna fortsätter: ”Hvad man efter en snabb, mångfaldigt förströdd blickens ringlinje genast kände inom Nya Dramatens murar var: Här är godt att vara! Här råder den harmoniska skönheten, den genomförda skönhetstankens ljufva lugn.

Den som varit länge med (Anna är 53 när hon skriver detta) har också pröfvat de olika försöksmetoderna för att vinna yttre betingelser för trefnaden: Den trånga varma och vardagliga kyffigheten; de mörka väggarnas bruna ton och tunga draperiers vällustiga skuggor; den lätta, alltför svala och asketiska

träpinnestilen, som med sin elaka hårdhet väckte hänsynslös trängtan efter återfall till dynor och ottomaner. Hur man hade det blev ingenting bra. (Här fick sig Ellen Key en känga, säkert uppenbar för dåtida läsare och ironin i följande rader går säkert också fram.) I pinnrummen vardt man ömskinnad och förargad över det affekterade dygdesträfvandet - när de mjuka kuddarna började övergå till lump blygdes man. Idealet är att ha det bra och se det vackert. Först då kan människan bli god och glad och tänka fint. Den som har det bra ser det vackert och ändå inte röner märkbar förbättring från det djur, han är född som, gör bara jorden skada och bör smärtfritt aflifvas. Naturligtvis ej av doktor Glas utan af myndigheterna."

Anna lovordar stolarna, här sitter man bra, "en lång herre lika väl som en liten dam." Hjalmar är lång för sin tid, 1.84 och Anna är dessutom väldigt kort, kring 1.50, så hon vet vad hon talar om. Men även om de sitter bekvämt har hon ett förslag till en förbättring som publiken kan bidra med: ".. .armstöden äro något smala, så att man är på bägge sidor omgifven av främlingar vete gud hur det skall aflöpa. En förordning så lydande kunde ju utfärdas: Publik på vänster parkett anmodas stödja sig på vänster armbåge och publik på höger torde godhetsfullt luta sig åt höger. Vid vite af 5 till 50 kronor, som tillfaller fonden för bildande af en förstklassig nattrestaurang."

Skådespelare hörs ofta säga att de inte läser teaterkritik, det bara stör deras arbete. Det ska väl inte heller vara för dem, eller för författarna, som kritikerna skriver. Anna Branting är inte rädd för att tufsa till självaste August Strindberg. Hon är starkt kritisk till Intima teatern alltsedan den började spela i november 1907:

"Ideen med Intima teatern har sitt ursprung utifrån - idealet därför är de med Deutsches Theater förenade Kammerspiele, som förfoga öfver mönsterregie och mönstertrupp. Hvad man kan få se af dessa förmågors gemensamma geni, kunskaper och utomordentliga aktning för sitt arbete ger ett resultat som väl sällan öfverträffas - att äfven där misstag äro möjliga bevisade deras uppförande af Fröken Julie." Strindbergs unge teaterchef August Falck konstaterade själv efter premiären på *Spöksonaten* den 21 januari 1908 att föreställningen blev "en medelmåttig succé... signaturen René slog alla rekord".

Anna och Hjalmar Brantings grav på AdolfFredriks kyrkogård i Stockholm. Hjalmar Branting blev Sveriges förste socialdemokratiske statsminister 1920 och fick 1921 Nobels fredspris.

Anna hade då i Skådebanan hävt ur sig: "Sorglig och underlig är hela denna Intima-Teater-Kult, det är ett degenerationens tecken att jämställa med religionsgrubbel. Vem vet? Snart kanske hovet ger sig dit, som det för 35 år sedan drog till Beskows kyrka, snart kanske gardesofficerarne börja spela drömspel i intim förvirring med livets underbara hyacinter och soppröttter." Vilket fick en rosenrasande Strindberg att explodera: "Jag har grundat min teater för ungdomar, inte för kärringar." Inte kunde han ta kritik, allraminst av en kvinna. Strindbergs klagan når uppenbarligen Stockholms-Tidningens chefredaktör Gustaf Gullberg. Lördagen den 31 oktober 1908 meddelar han Anna i brev att han inte vill ha hennes artiklar på ett tag: " Av Eder uppsats om Intima teatern på fredagens afton - ställd i sammanhang med vårt samtal om fredagens middag - kan jag, eller tror jag mig icke kunna sluta till annat, än att ni f.n. saknar den sinnets jämvikt, som Eder uppgift i St. T. kräver." Anna kommenterar händelsen i ett brev till David Sprengel: "Har blivit försatt ur tjänstgöring på 14 dagar för uppstudsighet mot min chef, herr

Gustaf Gullberg, ty jag skrev trots förbud, en recension utan att redogöra för handlingen om Strindbergs Svanevit.”

Mindre än ett år senare, i augusti 1909 när storstrejken bryter ut, får Anna efter femton år med teaterkrönikor varje vecka definitivt sparken från Stockholms-Tidningen - för att hon är gift med Hjalmar Branting. Eftersom också typograferna strejkar kan inte tidningarna komma ut, med Hjalmars Brantings Social-Demokraten undantagen. Då Publicistklubben stämmer in i de borgerligas kritik av storstrejken lämnar samtliga socialdemokrater inklusive Anna och Hjalmar den klubb där Anna varit en av de första kvinnliga medlemmarna. Först 1914 träder de in igen.

Som för många journalister är inte journalistiken tillräcklig för Anna. Det är avgjort finare att vara författare än journalist. För Anna är det också praktiskt knepigt att vara teaterkritiker, honoraret räcker inte till taxi hem och Anna möts ofta av menande blickar, där går Brantings fru: ”Landet är för litet och staden för full av bokhållarsjälar för att man skall våga se litet kontinentala ut. Om en timme ska jag gå, uppmuntrad av gatpojkar, förtalad av bodfolket på Drottninggatan, för att jag haft djärvheten att bleka mitt hår.” Att Anna med sitt eviga komplex över att vara fem år äldre än Hjalmar färgar håret för att dölja att det börjar gråna är inte mycket att moralisera över.

Söndags-Nisses julnummer (1908) har en teckning av enligt Anna ”detta lands obildade artistynglingar”. Den heter: Hur de själva tro att de se ut och där är ”bl a Ellen Key som Mona-Lisa och jag som en liten flicka med docka. Man gillar inte heller att jag går fort och har rätt kort kjol - en fru vid min ålder skall rulla fram och ha en massa sjok att hålla uppe och vara fet och trevlig och värdigt andfådd”. I ett brev till David Sprengel den 28 november 1908 klagar Anna sin nöd: Ni tror att teaterskriveri roar mig. Sanningen är att jag hatar det. Nattskriveriet efter varje premiär går väl an. Men Skådebanekrönikorna gör mig galen. Ja, galen. De äro endast skenbart ledigt gjorda. Jag avskyr teaterfolk. Vad jag ville är skriva en bok, fast romaner äro sådan smörja. Endast sanningen är något värd, livet, med allt smått och viktigt, fult, skönt, vanvettigt. Men sann bok blir en skandalbok, helst i detta lilla land.”

Problemet med Skådebanan löser sig av sig själv. Mecenaten Heckscher tröttnar fort och Anna förstår honom, alla som tycker sig ha anledning att läsa Skådebanan anser sig också ha goda skäl till att få friexemplar. I december 1908 kommer sista numret ut.

Anna har länge drömt om ett eget rum utanför hemmet: ”Jag har hört om män, till det yttre familjejusta, som föra en dubbeltillvaro. En sådan dubbeltilivaro har jag nu börjat, fast utan brottslighet, endast med det hemligas tjusning. Då jag 13 i kväll - det är lördag - begav mig hit ner, kände jag mig som en kvinna, vilken i smyg har ett litet älskat barn gömt som hon går att träffa. ... i denna vrå av den stora ateljen få mig ett andra hem, ett hem för det av mig som ensamt tillhör mig, min själ!... Teaterkvällarna går ju den eftermiddagen förlorad för mig. Och de jeklarna spela mycket teater.”

Romanförfattare är Anna Branting sedan 1893 då hon debuterade med *Lena*, året efter kommer novellsamlingen *Sju martyrer.* Och skandalboken har hon redan skrivit, den hette *Staden* med underrubriken En sedeskildring ur Stockholmslivet och publicerades först som följetong i Dagens Nyheter, i bokform kom den på Bonniers 1901. Där skriver hon av sig sin bitterhet efter att Hjalmars inte unika otrohet tagit form av ett fast förhållande med ett frisörbiträde vid Odenplan. Att *Staden* läses som en nyckelroman är inte så konstigt, handlingen ligger mycket nära verkligheten och huvudpersonen är, av alla yrken en romanförfattare har frihet att ge sina påhittade figurer, en politisk journalist och riksdagsreferent som i en kvinnas famn en het sommarkväll överraskas av sin hustru, som helt oplanerat tagit sig in från landet. Hade Anna åtminstone gjort syndaren till revisor eller tandläkare kanske hon hade lyckats att få åtminstone någon läsare att inte genast tänka på Hjalmar Branting. Att som Anna själv säger sig ha en ”medfödd och uppövad observationsförmåga - min far var en berömd chef för detektiva polisen” skapar ingen författare när fantasin saknas. Anna var definitivt bättre som journalist än som författare.

Hasse Zätas recension av *Staden* i Figaro ger inte mycket tröst: ”Anna Brantings böcker skilja sig väsentligt från Renés kåserier. Ett hava de dock gemensamt: de göra väsen av sig. Ingen av Sveriges skrivande damer är för närvarande så innerligt hatad och älskad som Anna Branting. Hon tycks ta bägge delarna med jämnmod.” ”

NÄKTERGALARNA

en dramatisk konsertrepetition där tre världsstjärnor möts

AV CECILIA SIDENBLADH

Cecilia Sidenbladh har tidigare skrivit två pjäser om Wendela Hebbe (se sid. 3 och 5) som spelats vid Wendela Hebbes Hus. 2002 gavs *Wendelas mörka lockar*, ett möte mellan kollegerna och vännerna Love Almqvist och Wendela på Aftonbladet det dramatiska året 1851, och 2008 spelades *Midsommarafton vid Snäckviken* som gav en bild av relationerna mellan den äldre Wendela och hennes tre döttrar. Skildringen av de tre begåvade döttrarna Hebbe gav tydligen mersmak både hos författaren och hos Caroline Gentele, som för två år sedan med bravur framställde dottern Signe i Södertälje (bild på sidan 5). Så här skriver Cecilia Sidenbladh till Avisan.

Caroline Gentele bad mig att skriva en ny pjäs som fördjupade bilden av den intressanta Signe Hebbe och hennes svårigheter att göra operakarriär. Det resulterade i pjäsen *Näktergalarna*, som är skräddarsydd för tre sopraner: Lena Hoel, Caroline Gentele och Gabriella Lambert-Olsson. Den handlar om ett fiktivt möte 1868 mellan världsstjärnorna Jenny Lind, Signe Hebbe och Christina Nilsson. Anledningen till detta möte är att kungen, Karl XV, har anmodat dem att komma till Stockholm och sjunga på hans namnsdag, en anmodan som de mer eller mindre motvilligt har känt sig tvungna att hörsamma. Mötet utlöser en hel del dramatik.

Jenny Lind - Mrs. Goldsmith – har hunnit bli 47 år, och har dragit sig tillbaka efter en makalös karriär. Hon har en högst behärskad, sval fasad av världsdam – men fasaden rämnar emellanåt, och det visar sig då att hon rymmer motsägelsefulla drag, som en gudsnåderlig, bigott inställning till teatern, särskilt den i Paris, och en djup inre osäkerhet som kanske grundas på hennes bakgrund som utomäktenskapligt barn i Stockholm. I grund och botten är hon passionerad kvinna - har hon en gång i tiden förorsakat stor kris i Adolf Fredrik Lindblads äktenskap.

Christina Nilsson som är 23 år är den nya stora operastjärnan i Pars. Jenny hör till de få som inte fallit för Christina Nilssons röst och utstrålning.

Oväntat anländer även Signe Hebbe till repetitionen. Den levnadsglada Signe, 29 år gammal, har kvällen innan träffat kungen som då föreslagit att hon skall delta i namnsdagskonserten. Jenny och Christina misstänker att hon flörtat sig till detta erbjudande...

Till saken hör att Christina under det senaste året har gjort allt för att sätta krokben för den sex år äldre Signe. Christina är av hårt virke, det är en förutsättning för att hon skall ta sig fram, upp, från torparflicka till världsstjärna. Och hon har fattat personlig motvilja mot Signe, som själv inte är så dålig på att ge igen. Signe vill gärna ge sken av att vara en överklassflicka, men det kryper fram att hon har haft en socialt osäker uppväxt och är märkligt modersbunden.

Sjunga kan dock alla dessa tre damer, och i musiken förenas de. De sjunger arior från sina stora roller. Pjäsen kommer att ha premiär i Stockholm på Musikmuséets scen under sommaren 2011.

Christina Nilsson på färglagd bild från ett stereofotografi omkring 1874. År 1867 hamnade de båda operastjärnorna Christina Nilsson och Signe Hebbe på kollissionskurs i Paris. Om detta har Ingegerd Björklund skrivit i sin biografi om Christina Nilsson. Avsnittet kan läsas i Wendel-Avisan nr 24. Det finns också på föreningens hemsida som pdf-fil under rubriken Publikationer.

Krönikan

KULTUR BORDE PRISAS I STÄLLET FÖR ATT RATAS

Vart har kulturjournalistiken tagit vägen? Den frågan har blivit ett hett debattämne denna vår sedan DN med några raska grepp gjort sig av med ett stort antal kulturjournalister. Lite mer i skymundan – i varje fall för läsare som inte bor i Södertälje – har precis samma sak skett i vår lokala tidning Länstidningen (LT) i Södertälje. Och där har ingreppet varit ännu mer radikalt. För nu har i princip all recensionsverksamhet upphört och ersatts av ett slags feel-good-journalistik som är avsedd att få Södertäljeborna att må bra. Många av oss mår tvärtom dåligt. Det gör också den ordinarie kulturredaktören, Alice Sundman, som fann för gott att säga upp sig. Debatten har uppmärksammats också i riksmedia som i Publicerat i Sveriges Radio P1, i Journalistförbundets tidning Journalisten och i Aftonbladet.

”Kultur handlar inte bara om en stunds förströelse”, påpekar Alice Sundman. Men LT:s publisher Thelma Kimsjö tar inte intryck av vare sig Alice Sundmans argument eller av två debattartiklar från ett nybildat kulturnätverk där många av stans konstnärer, författare, förläggare och journalister ingår. Hon hänvisar till tidningens så kallade sidtrafikmätningar och har nu satt stopp för debatten, vilket i sig är uppseendeväckande.

Vi är många som är skeptiska till sidtrafikmätningar som ett mått på god journalistik. Det utarmar journalistiken, menar Alice Sundman (se www.journalisten.se). Jag kan bara hålla med henne. I Journalistens nätupplaga hittar jag en kommentar till intervjun med Alice Sundman av ”Luttrad landsortsjournalist” som med illa dold ironi beskriver hur en nonchalant redaktionsledning tänker:

De är ju så jävla jobbiga de där fisförnäma kultursnobbarna som envisas med att skriva om saker som ingen bett om - - - Nä, ge folk mer lättsmält, lättkräkt och lättglömd sörja, gärna i mallad form med tre frågor till musikern/skådespelaren/konstnären och så en byråbild på det. Fyll ut med att låta vem som helst på redaktionen göra ett nedslag på utställningen/pjäsen/konserten och krysta ur sig 1500 tecken om att ”X uppträdde på Y inför en glad publik på 300 personer som fick höra en rad gamla örhängen” eller ”X utställning av oljemålningar domineras av havsmotiv och han har tidigare ställt ut i Y och kommer ursprungligen från Z. Lilla Alma 5 år var särskilt förtjust i de spräckliga måsarna på tavlorna.”

Det är lätt att bli bitter men trist om uppgivenheten fick ta över. När tidningar sviker måste vi hitta andra sätt att uppmärksamma kulturen. I WendelAvisans läsekrets finns det säkert många goda idéer i Wendelas efterföljd. Hon anställdes ju faktiskt som Aftonbladets kulturredaktör 1841 och förnyade fem år senare tidningens journalistik genom att införa socialreportaget. I hennes anda instiftade vår förening Wendelapriset för bästa socialreportage i svensk press. Det delas i år ut för tredje gången. **Nu borde vi också instifta ett Wendelapris till årets bästa kultursida – om pengarna hade funnits. Jag lanserar idén. Kanske finns det någon bland våra läsare som har tips på mecenater som vill vara med och finansiera ett sådant pris.**

Länstidningen (LT) i Södertälje tar inte sitt fulla kulturansvar! LT ligger snubblande nära en infantilisering av sina läsare. Så säger Christer Duke, under 32 år kulturchef för LT i P1-programmet Publicerat.

Helena Giertta, chefred för Journalisten, tidigare i LT skriver:
Jag tror att djup och kvalitet är helt avgörande för en framtid för papperstidningarna. Att bara ge läsarna det de vill ha, är en kortsiktig väg att gå..

Alice Sundman i Aftonbladet den 13 maj skriver: *Ge folk vad folk vill ha. De kan ändå inte ta till sig djupare resonemang eller mer komplexa reflektioner. Ungefär så tycks många tidningsägare och ledningar resonera. På min förra arbetsplats Länstidningen Södertälje har man valt bort det kritiska och analyserande materialet på kultursidorna ... Om kritiken, analysen och reflektionen försvinner från dagstidningarna blir det de redan frälsta som tar del av det mer eftertänksamma materialet. Andra hålls utanför ... Traditionellt har svensk press tagit ett ansvar för en levande och självständig kulturdebatt. Men vem ska ta över när tidningarna sviker?*

Helena von Hofsten har på sin blogg samlat det mesta som skrivits i denna debatt. Gå in och läs. http://helenavonhofsten.se

B

FÖRENINGSBREV
Föreningen Wendelas Vänner
c/o Holmerin, Täppgatan 22,
15133 Södertälje

Porto
betalt

Onsdagen den 8 september
kl 19

Program tillsammans med Jenny Lind sällskapet och Föreningen Norden i Wendelas Hus.
Läs mer på våra hemsidor

Sommarteater vid

Wendela Hebbes Hus

Pappas Pojk

av Arnold och Bach
i regi och bearbetning av
BERIT CARLBERG
med
BERIT CARLBERG, LARS FAGER,
HELENA FERNELL, LASSE PETTERSON,
MARIA PLAHN, MIA POPPE,
PER RAGNAR OCH NICLAS STRAND

Premiär
onsdagen den 30 juni kl 19

därefter onsdag-fredag kl 19, lördag-söndag kl 16
sista föreställning 15 augusti
Biljetter kr 220 via Ticnet (077- 1707070)
eller 070-3054079 (teaterinfo+bilj.).
Teatersupé
beställes på
tel 08-55086675

Medlemmar i Wendelas Vänner
betalar 180:- för teaterbiljetten
och får 10% rabatt på supébiljetten

Söndagen den 13 september
kl 14-17

Wendelapriset
prisutdelning

Välkommen till årets prisutdelning. Det blir tredje året vi delar ut **Wendelapriset** för bästa socialreportage i tryckt svensk press. Vi hoppas att pristagarna, vilka de nu blir, kan komma och att vi, i likhet med tidigare år, kan ordna ett miniseminarium kring de teman som de valt att skriva om. Läs mer på vår hemsida.

Söndagen den 31 oktober
kl 15

Södertäljeförfattaren **Christer Hermansson** berättar om sin nya bok *Kulturchefen*, som kommer ut i höst på förlaget Tusculum i Enhörna. Den är en uppföljning av den närmast kultförklarade boken *Ich bin ein bibliothekar* från 2001. I samarbete med förlaget och ABF.

På teaterföreställningarna i sommar rear vi **Wendelas Vänners** och **Kulturhistoriska föreningens** böcker. Där finns många pärlor.